

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізичної культури
Кафедра теорії і методики фізичного виховання

Дипломна робота (проєкт)
магістра

з теми: **«КОРЕКЦІЯ ПОРУШЕНЬ ПОСТАВИ ШКОЛЯРІВ З ВАДАМИ
СЛУХУ ЗАСОБАМИ ОЗДОРОВЧОГО ФІТНЕСУ»**

Виконав: здобувачка вищої освіти 2 курсу,
групи FK2-M22
спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура)

Рудой Іванна Іванівна

Керівник: **Мисів В. М.,**

кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
доцент

Рецензент: **Боднар А. О.,**

кандидат педагогічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2023 рік

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ ПОСТАВИ ШКОЛЯРІВ ІЗ ДЕПРИВАЦІЄЮ СЕНСОРНИХ СИСТЕМ У ПРОЦЕСІ АДАПТИВНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	8
1.1. Особливості організації адаптивного фізичного виховання дітей із депривацією сенсорних систем	8
1.2. Особливості порушень постави школярів із депривацією сенсорних систем на сучасному етапі.....	15
1.3. Аналіз сучасних технологій та програм корекції порушень постави школярів із депривацією сенсорних систем у процесі адаптивного фізичного виховання.....	19
1.4. Сучасні уявлення про використання технологій оздоровчого фітнесу в адаптивному фізичному вихованні школярів із депривацією сенсорних систем	27
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	29
2.1. Методи дослідження	29
2.2. Організація дослідження.....	38
РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ ПОСТАВИ ШКОЛЯРІВ ІЗ ВАДАМИ СЛУХУ ТА ПОРУШЕННЯМИ ПОСТАВИ В САГІТАЛЬНІЙ ПЛОЩИНІ В ПРОЦЕСІ АДАПТИВНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ОЗДОРОВЧОГО ФІТНЕСУ	39
3.1. Соматометричні характеристики дітей середнього шкільного віку з вадами слуху та порушеннями постави	40
3.2. Передумови розробки технології корекції порушень постави школярів із вадами слуху.....	44

3.3. Основні положення та зміст технології корекції порушень постави школярів із вадами слуху.....	48
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АФВ – адаптивне фізичне виховання;

ДС – депривацією слуху;

ОРА – опорно-руховий апарат.

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку освіти відзначається глобальними проблемами, які впливають на суспільство, соціум та цивілізацію в цілому. Це невідмінно впливає на стан галузі освіти. Сьогодні важко уявити, що освіта може обмежуватися лише передачею соціокультурних норм. Вона передбачає формування у людини вмінь знаходити та освоювати соціально-економічні, соціально-статусні та соціально-психологічні ніші. Це надає можливість особистості вільно самореалізовуватися, бути готовою до гнучкої зміни способів і форм життєдіяльності на основі позитивної комунікації та принципу соціальної відповідальності [19, 23].

Рівень цивілізованості суспільства в значній мірі визначається ставленням до дітей з інвалідністю [49]. В Україні щорічно зростає кількість дітей з інвалідністю, серед яких значна частина має вади слуху [52]. За думкою науковців, тісний кореляційний зв'язок між порушенням слуху, мовною функцією та руховою системою призводить до виключення слуху з системи аналізаторів і спричиняє порушення загального розвитку людей цієї категорії.

Аналіз та узагальнення даних наукової літератури свідчать, що проблему організаційно-методичних підходів до уроків фізичної культури для школярів із вадами слуху розглянуто в ряді наукових праць [16]. У дослідженнях теоретично та експериментально обґрунтовано методики та технології, спрямовані на корекцію вад моторики учнів (див. В. Кашуба, О. Маслова, Т. Ричок, 2018 та ін.), профілактику та корекцію порушень просторової організації тіла, розвиток координаційних здібностей [38, с. 86].

Останнім часом виявлено значне погіршення стану постави школярів із депривацією сенсорних систем [64]. Сучасні концепції фахівців, які вивчають проблеми біомеханіки постави, збігаються в тому, що система засобів і методів для корекції та профілактики функціональних порушень опорно-рухового апарату повинна мати різнобічний вплив на організм людини. За думкою багатьох

авторитетних науковців, цим вимогам повною мірою відповідають засоби оздоровчого фітнесу [13]. Дослідження наукової спільноти вказують на те, що оздоровчий фітнес сприяє підвищенню функціональних резервів організму, формує інтерес і мотивацію до оздоровчої діяльності, сприяє покращенню фізичного стану (див. О. В. Андрєєва, 2014). Останнім часом велика увага приділяється проблемі розробки та впровадження фітнес-технологій у процес адаптивного фізичного виховання (АФВ) школярів із депривацією сенсорних систем [6]. Водночас залишаються відкритими питання корекції порушень постави школярів з використанням засобів оздоровчого фітнесу. Актуальність теми дипломної роботи підтверджує необхідність вирішення цієї проблеми.

Об'єкт дослідження: процес адаптивного фізичного виховання дітей середнього шкільного віку з вадами слуху.

Предмет дослідження: структура та зміст технології корекції порушень постави школярів 11-12 років із вадами слуху з використанням засобів оздоровчого фітнесу в процесі адаптивного фізичного виховання.

Мета дослідження: оцінити ефективність та вплив оздоровчого фітнесу на корекцію порушень постави у школярів із вадами слуху, зосереджуючись на фізичному та психосоціальному розвитку, а також розробити рекомендації для покращення фізичного стану та якості життя цієї категорії учнів.

Завданням дослідження є:

1. Розгляд актуальності проблеми порушень постави серед школярів із вадами слуху та їх вплив на фізичне і психічне здоров'я.
2. Опис адаптації та індивідуалізацію фітнес-програм для школярів із вадами слуху.
3. Визначення важливості включення ефективних фітнес-вправ, спрямованих на розвиток м'язів та поліпшення постави у дітей із вадами слуху у шкільні програми та їх роль у загальному фізичному розвитку.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури та інформаційних ресурсів інтернету проведено для розкриття пріоритетних напрямів наукової роботи, теоретичного обґрунтування об'єкта

дослідження, вивчення особливостей організації адаптивного фізичного виховання (АФВ) для дітей із вадами слуху, порушеннями постави та їх корекцією в процесі фізичного виховання, а також для вивчення сучасних інноваційних технологій, які використовуються в цьому контексті.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на звітній науковій конференції студентів, магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка 04-05 квітня 2023 року, м. Кам'янець-Подільський.

Структура дипломної роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 62 сторінки. Робота містить 7 таблиць та 7 рисунків. Список літературних джерел складає 64 найменувань.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз літературних джерел щодо проблем корекції порушень постави учнів із вадами слуху визначає спроектованість на гуманістичне ставлення до дітей із інвалідністю. Сучасна кількість представників цієї групи в світі та в Україні свідчить про стійку тенденцію до зростання. Незважаючи на накопичений теоретичний та експериментальний матеріал щодо корекції порушень постави учнів із вадами слуху, ці розробки в основному зорієнтовані на молодший шкільний вік. Залишається недостатньо науково розробленим та апробованим аспект корекції порушень постави дітей середнього шкільного віку із вадами слуху, особливо в контексті використання сучасних засобів оздоровчого фітнесу в адаптивному фізичному вихованні.

2. Вивчення структури порушень постави виявило, що серед дітей із сутулістю переважають порушення в сагітальній площині – 85,6 %, у той час як в фронтальній площині це становить 14,4 %. У групі з іншими типами порушень, сагітальні порушення виявлені у 76 %, а фронтальні – у 24 % учнів, що сутулість є найпоширенішим порушенням постави серед досліджуваних школярів 11-14 років, і вона має тенденцію до переважання сагітальних порушень.

3. Виявлено, що здебільшого порушення постави виникають у сагітальній площині, що свідчить про потребу у впровадженні корекційних заходів, спрямованих на виправлення цього типу порушень.

4. Для більш ефективної корекції рекомендується використовувати комплексні програми з оздоровчого фітнесу, зокрема із застосуванням фітболів, балансувальних платформ, обручів для пілатесу, еспандерів-тренажерів, гумових стрічок та вправ системи Пілатес.

5. На фоні отриманих результатів можна зробити висновок, що систематичні заняття фізичними вправами в рамках розробленої технології корекції порушень постави суттєво покращують фізичну підготовленість учнів 11-12 років із вадами слуху. Покращення виявлено в таких важливих показниках, як сила, швидкісно-

силові якості, швидкість та спритність. Важливо відзначити, що зазначені поліпшення стосуються не лише хлопців, але й дівчат. Це свідчить про те, що розроблена технологія спрямована на всебічний розвиток фізичних якостей та враховує індивідуальні особливості кожного учня.

6. Достовірні зміни в показнику гнучкості виявлені тільки в хлопців 11-ти та дівчат 12 років. Це може свідчити про те, що гнучкість в цьому віковому періоді може бути менш змінливою і може вимагати більш тривалого часу для спостереження значущих змін. Достовірне поліпшення індексу Кетле також підтверджує ефективність впроваджених заходів та підкреслює позитивний вплив розробленої технології на фізичний стан учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альошина А. І. Розвиток координаційних здібностей молодших школярів у процесі адаптивного фізичного виховання. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. праць Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки уклад. А. В. Цьось, С. П. Козіброцький. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 3 (31). С. 88-92.

2. Альошина А. І. Профілактика й корекція порушень опорно-рухового апарату в дошкільнят, школярів та студентської молоді у процесі фізичного виховання: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 368 с.

3. Альошина А. І., Петрович В. В. Сучасні підходи до корекції біогеометричного профілю постави школярів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання і спорт*. 2015. № 129 (1). С. 3-10.

4. Альошина А. Концептуальні основи профілактики і корекції функціональних порушень опорно-рухового апарату у дітей та молоді. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2015. Вип. 18. С. 96-102.

5. Альошина А. І., Бичук О. І., Іваніцький Р. Б. Впровадження елементів фітнесу у процес фізичного виховання дітей з вадами слуху. *Фізична активність і якість життя людини*: зб. тез доп. II Міжнар. наук.- практ. конф. (22-24 трав. 2018 р.). Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2018. С. 54.

6. Альошина А. І., Іваніцький Р.Б. Зміст технології корекції порушень постави дітей з вадами слуху. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт*: журнал. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2018. Вип. 30. С. 54-62.

7. Андрєєва О. В. Теоретико-методологічні засади рекреаційної діяльності різних груп населення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02. Київ, 2014. 44 с.

8. Афанасьєв С. Уявлення про хід розвитку рухової сфери та фізичного розвитку дітей із порушенням слуху. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2014. Вип. 14. С. 55-59.

9. Афанасьєв С. М., Бурдаєв К. В. До питання корекції порушень статодинамічної постави дітей з вадами слуху. *Актуальні проблеми фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії: біохімічні, психофізіологічні та метрологічні аспекти*: матеріали I Всеукр. електрон. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Київ, 17 трав. 2018 р.) ред. Г. В. Коробейніков, В. О. Кашуба, В. В. Гамалій. Київ: НУФВСУ, 2018. С. 172-173.

10. Байкіна Н. Г., Крет Я. В., Сілантьєв Д. О. Методика викладання фізичної культури та спорту інвалідів : навч.-метод. посіб. Запоріжжя: ЗДУ, 2015. 86 с.

11. Балакірська Л. В. Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами. *Педагогічна майстерня*. 2013. № 6. С. 11-13.

12. Бурдаєв К. Використання інформаційних технологій у процесі адаптаційного фізичного виховання школярів із дериважацією сенсорних систем. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського університету імені Лесі Українки*. Фізичне виховання і спорт. Луцьк, 2017. Вип. 28. С. 104-109.

13. Бурдаєв К. Технологія формування статодинамічної постави дітей молодшого шкільного віку з вадами слуху в процесі адаптивного фізичного виховання. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського університету імені Лесі Українки*. Фізичне виховання і спорт. Луцьк, 2018. Вип. 30. С. 15-19.

14. Бурдаєв К. В. Формування статодинамічної постави дітей молодшого шкільного віку з вадами слуху в процесі адаптивного фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук по фізическому вихованню і спорту: 24.00.02. Дніпро, 2019. 23 с.

15. Випасняк І. П. Соціальна інтеграція глухих дітей на основі рухової активності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фізичного виховання і спорту: 24.00.02. Львів, 2007. 18 с.

16. Демчук С. П. Особливості розвитку фізичних якостей у школярів із

депривацією слуху. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Луцьк, 2015. № 3 (31). С. 134-140.

17. Демчук С. Соціальна адаптація слабочуючих школярів у процесі фізичного виховання як педагогічна проблема. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Луцьк, 2013. № 3 (23). С. 24-27.

18. Джевага В. В. Корекція порушень координаційних здібностей дітей молодшого шкільного віку з вадами слуху в процесі фізичного виховання: дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фізичного виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Київ, 2017. 218 с.

19. Дутчак М. В. Парадигма оздоровчої рухової активності: теоретичне обґрунтування і практичне застосування. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2015. № 2. С. 44-52.

20. Іваніцький Р., Альошина А., Бичук О. До питання доцільності впровадження варіативного модуля «фітнес» у процес фізичного виховання дітей з вадами слуху. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. праць Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки уклад. А. В. Цьось, С. Я. Індіка. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2018. № 2(42). С. 59-63.

21. Іваніцький Р. Б. Деякі аспекти організації фізичного виховання дітей з вадами слуху. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи*. Конін; Ужгород; Дрогобич: Посвіт, 2018. С. 60-62.

22. Іваніцький Р. Б. Обґрунтування технології корекції порушень постави дітей із вадами слуху в процесі адаптивного фізичного виховання. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт*: журнал. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2017. Вип. 28. С. 82-86.

23. Іваніцький Р. Б., Альошина А. І. Функціональний стан опорно- рухового апарату дітей середнього шкільного віку з вадами слуху. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. праць Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки,

2018. № 3(43). С. 86-90.

24. Карабанов А. Г. Корекція фізичних недоліків глухих школярів у процесі фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Луцьк, 2019. 18 с.

25. Кашуба В. О., Маслова О. В., Ричок Т. М. Аналіз рівня практичних умінь до здоров'яформуючої діяльності дітей та підлітків з вадами слуху. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2017. № 2. С. 54-58.

26. Кашуба В., Савлюк С. Теоретико-методичні основи профілактики та корекції просторової організації тіла дітей 6-10 років з депривацією сенсорних систем у процесі адаптивного фізичного виховання. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*: журнал. 2018. № 3. С. 70-78.

27. Кашуба В. Популяризація сучасних форм рухової активності серед школярів з сенсорними порушеннями з використанням мультимедійних технологій. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура*. Івано-Франківськ, 2017. Вип. 25-26. С. 154-160.

28. Кашуба В., Сторожик А., Демчук С. Характеристика вертикальної стійкості тіла людини і її особливості в школярів із порушеннями слуху. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2014. Вип. 16. С. 89-93.

29. Кашуба В., Юрченко О., Хабінець Т. Характеристика вертикальної стійкості тіла молодших школярів з послабленим зором з різними типами постави у процесі фізичного виховання. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*: зб. наук. праць. Вінниця, 2017. Вип. 3. Т. 22. С. 551-558.

30. Кашуба В. О., Карп І. П., Ричок Т. М. Використання інформаційних засобів у фізичному вихованні школярів з особливими потребами. *Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту*: зб. наук. праць. Харків: ХДАФК, 2017. Вип. 1. С.42-46.

31. Кашуба В. О., Маслова О., Ричок Т. Технологія корекції фізичного стану школярів з вадами слуху в процесі фізичного виховання. *Науково-теоретичний*

журнал «Теорія і методика фізичного виховання і спорту». Київ: Олімпійська література, 2018. №1. С. 42-48.

32. Колишкін О. В. Корекція рухових порушень дітей старшого шкільного віку з розладами слуху засобами адаптивного фізичного виховання: дис. на здобуття наук. канд. пед. наук: 13.00.03 Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми, 2014. 247 с.

33. Колишкін О. В. Корекція рухових порушень дітей старшого шкільного віку з розладами слуху засобами адаптивного фізичного виховання: авторефер. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.03. «Корекційна педагогіка». Суми, 2014. 20 с.

34. Круцевич Т. Ю., Воробйов М. І., Безверхня Г. В. Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді : навч. посіб. Київ: Олімп. літ., 2014. 224 с.

35. Круцевич Т. Ю., Безверхня Г. В. Рекреація у фізичній культурі різних груп населення : навч. посібн. Київ: Олімп. літ., 2015. 248 с.

36. Круцевич Т. Ю., Іщенко О., Семененко В. Підходи до оцінки теоретичних знань з фізичної культури дітей середнього шкільного віку. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2014. № 1. С. 68-73.

37. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання: підруч. для студентів вищ. навч. закл. фіз. вих. і спорту. Т 1. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. Київ, 2018. 392 с.

38. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання: підруч. для студентів вищ. навч. закл. фіз. вих. і спорту: Т 2. Методика фізичного виховання різних груп населення. Київ, 2018. 368 с.

39. Кучеренко Г. В. Розвиток силових якостей глухих підлітків у процесі фізичного виховання: дис. на здобуття канд. пед. наук: 13.00.03 Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2017. 229 с.

40. Ляхова І. М. Порівняльна оцінка рівня фізичного здоров'я слабочуючих і чуючих дітей шкільного віку. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб. Вип. 4 [за ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка]. Київ: Знання, 2015. С. 165-170.

41. Ляхова І. М. Теоретико-методичні основи корекції рухової сфери дітей зі зниженим слухом засобами фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: 13.00.03. Київ, 2016. 41 с.

42. Ляхова І. М. Корекційно-педагогічні основи фізичного виховання дітей зі зниженим слухом (теоретико-методичний аспект): [монографія]: Гуманітарний ун-т «Запорізький ін-т держ. та муніципального управління». Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2015. 506 с.

43. Маслова О., Гопей М. Обґрунтування необхідності розробки інноваційних технологій для оптимізації процесу фізичного виховання дітей з вадами слуху. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. №3 2017. С. 78.

44. Матвеев С. Ф. Адаптивний спорт: [навч.-наоч. посіб. для студентів вищ. Навч. закл. фізичного виховання і спорту з грифом МОН]. Когут І. О., Борисова О. В. та ін. Київ: НВП «Інтерсервіс», 2014. 116 с.

45. Мороз М., Суворова Т. Порівняльний аналіз показників фізичного розвитку і фізичної підготовленості школярів з нормальним слухом та його вадами. *Молода спортивна наука України*: зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. Львів, 2017. Вип. 11. Т. 2. С. 237-242.

46. Москаленко Н. В., Ковтун А. А. Сучасні підходи викладання навчальної дисципліни «Адаптивне фізичне виховання». *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2015. № 2. С. 40-52.

47. Нагорна О. Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посіб. Рівне, 2013. 99 с.

48. Петрович В. В. Корекція сагітального профілю постави дітей молодшого шкільного віку засобами фітбол-гімнастики: дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. та спорту: 24.00.02. Львів, 2016. 251 с.

49. Приступа Є. Н., Петришин Ю. В., Боднар І. Р. Інклюзивне фізичне виховання школярів 1-3 груп здоров'я. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2013. № 1. С. 62-67.

50. Савлюк С. П. Просторова організація тіла дітей молодшого шкільного віку із депривацією сенсорних систем у процесі фізичного виховання : монографія.

Рівне: О. Зень, 2017. 560 с.

51. Савлюк С.П. Профілактика та корекція порушень просторової організації тіла дітей 6-10 років з депривацією сенсорних систем у процесі фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. Київ, 2018. 52 с.

52. Седляр Ю. В. Структура принципів адаптивної фізической підготовки. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2014. Вип. 2 (18). С. 121-125.

53. Сокирко О. С., Клопов Р. В. Розвиток пізнавальної діяльності глухих дітей у процесі навчання плавання: монографія: Запоріж. нац. ун-т. Запоріжжя, 2015. 184 с.

54. Таранченко О. М. Західноєвропейський контекст формування національних систем спеціальної освіти осіб з порушенням слуху. *Дефектологія*. 2017. № 3. С. 40-45.

55. Форостян О. І. Теоретико-методичні засади адаптивного фізичного виховання підлітків з порушеннями слуху. *Наука і освіта*. 2015. № 5. С. 128-132.

56. Чудна Р. В. Адаптивне фізичне виховання дітей з вадами розвитку: навч.-метод. посіб. Донецьк: Норд-Пресс, 2017. 312 с.

57. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. 1. Тернопіль: Навч. кн.-Богдан, 2014. 247 с.

58. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. 2. Тернопіль: Навч. кн.-Богдан, 2014. 271 с.

59. Шиян Б. М., Вацеба О. М. Теорія і методика наукових педагогічних досліджень у фізичному вихованні та спорті : навчальний посібник. Тернопіль: Навч. кн.-Богдан, 2018. 276 с.

60. Юрченко О.А. Корекція порушень просторової організації тіла дітей молодшого шкільного віку з послабленим зором у процесі фізичного виховання: дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту. Київ, 2013. 215 с.

61. Юрченко О. А. Обґрунтування програми формування моторики дітей

молодшого шкільного віку з послабленим зором у процесі фізичного виховання. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2014. Вип. 4 (20). С. 209-214.

62. Abells D., Burbidge J., Minnes P. Involvement of Adolescents With Intellectual Disabilities in Social and Recreational Activities. *Journal of Developmental Disabilities*. 2018. N 14. P. 88-94.

63. Maykova T. W., Afanasiev S. N. Prevention of progression of osteopenia in children with incorrect posture. *Proceedings of the 10th European Conference on Biology and Medical Sciences*. June 5, 2016. Vienna, 2016. P. 96-99

64. Hall L. J., Strickett T. Peer relationships of preadolescent students with disabilities who attend a separate school. *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*. 2017. N 37. P. 399-409.